DISPUTATIO POLITICA
DE
MUTATIONIBUS RERUMPUBLICARUM

QUAM

Deo ter opt. Max. annuente

SUB PRAESIDIO

CLARISSIMI VIRI,

HERMANNI CONRINGII

medicinæ doctorandi, naturalis philoſophiæ in inclyta Iulia profeſſoris publici, & præceptoris ſui omni obſervantia atque honore proſequendi,

publico examini ſubjiciet

CHRISTIAN WILHELM ENGELBRECHT Halenſis-Saxo,

Ad diem XXI. Martii

IN AUDITORIO MAIORI.

)o(

HELMESTADI,

Typis IACOBI LUCII Typogr. Academici,

Anno CIↃ IↃ C XXXV.

THESIS I.

DIsserenti de omnibus omnium rerumpubl. mutationibus atque interitu, natura quoque ac constitutio uniuscujusque nota esse debet. Sunt autem respubl. aliæ perfectæ aliæ imperfectæ. perfectæ sunt, in quibus vel unus vel pauci vel multi bonum spectant commune, eoque omnia referunt, ut cives sint quam beatissimi. *nam sicuti gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori victoria, sic moderatori reipubl. beata civium vita proposita esse debet, ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit.* imperfectæ: in quibus non tam parentium quam imperantium utilitati felicitatique consulitur, nec cives finem propter quem coierunt, communem nempe utilitatem consequuntur.

Arist. l. 3. c. 4. 5. & 7.

Cic. l. 8. Epistola 11. ad Atticum.

II. Rectarum autem rerumpubl. cum tres species simplices recenseri soleant, totidem quoque necessariò erunt aberrantium. regno opponitur tyrannis. aristocratiæ oligarchia, democratiæ vero respubl. regnum proprie est in quo unus propter virtutis excellentiam ad bonum commune præest; aristocratia in quâ optimi quique attamen pauci, respubl. in qua omnes. quarum iterum multæ sunt species, aliæ simplices, aliæ ex commistione ortæ.

Arist. passim.

III. Cæterum quemadmodum in toto hoc universo omne quod gentium corruptioni est obnoxium, nihil constans stabile ac perfectum reperitur, ita quoque nulla civilis societas tam perfecta unquam coijt, quin domesti-

cis atque ingenitis vitijs laboraverit, multas passa seditiones ac denique prorsus dissoluta atque collapsa fuerit. cujus generis esse asserimus omnes tyrannides, omnes oligarchias, ac denique omnes respubl.

IV. Verum quemadmodum corporis infirmitatem, qua statim atque in lucem edimur plærumque tenemur, prudentia nostra vel in suo statu, quatenus rei natura fert, incolumem tueri, corrigere, vel morbo etiam nonnunquam deterioratam ad qualemcunque valetudinem reducere possumus: Sic naturales vel pronascentes omnis civilis societatis defectus ac morbos vel omninò tollere, vel ne majus incrementum capiant insanabilioresque evadant, sapientiâ nostrâ salutariumque legem beneficio præcavere possumus. At quoniam conservatio & salus cujuscunque reipubl. à morborum vitiorumque accurata cognitione dependet (neque enim medicus non præcognita prius cujuscunque morbi, quantum fieri potest, natura ac qualitate, vel prudenter curam suscipere vel ex animi sententia ad finem perducere potest) tum hujusmodi methodum accurata tractandi ratio postulat: videamus quibus ex rebus & quot numero & qualibus respubl. mutentur, quique singularum rerumpubl. sit interitus, & ex quibus in quas maximè mutentur. Atque nunc quidem istos inter terminos continebit sese labor noster.

Arist. l 3. pol. c. 6. 7. & 8. V. Generale caput ac fontem omnium motuum in rebuspubl. nos cum Aristotele statuimus inæqualem inter cives onerum ac publicorum præmiorum distributionem. ubicunque enim inæquales æqualia, æquales vero inæqualia consequuntur, vel consequi se arbitrantur, non possunt non hinc oriri querelæ statuique præsenti perniciose contentiones. Verum illa æqualitas atque illud jus

pro

pro diversitate partium civitatis aliud est atque aliud. populare est, æquale habere numero non dignitate; oligarchicum vero huic directè oppositum. *utrique*, inquit Aristoteles, *jus quoddam afferunt aliquò usque non tamen afferunt omnino. nam quadam ex parte qui sunt inæquales, ut divitiis, toto genere se inæquales esse: qui verò quadam ex parte æquales, ut libertate, toto genere se æquales esse arbitrantur.* Aristot. l. 5. cap. 6.

VI. Sciendum tamen est, neque qui divitias, neque qui generis nobilitatem neque qui alterius denique alicujus boni præstantiam jactant, omninò pares aut impares esse dicendos, sed qui plurimùm ad salutem ac scopum civitati propositum conferunt, ac virtute civili omnibus sunt superiores. Idem l. 5. cap. 8.

VII. Ex his itaque constat vitiosam ac minimè diuturnam fore rempubl. in cujus descriptione temperamentum utriusque æqualitatis tam geometricæ quam arithmeticæ negligitur. causa est, quod fieri nequeat, quin ex peccato in principio facto ad malum aliquem finem perveniatur. *Sicut enim rubigo ferro*, inquit ille, *eos si & teredines ligno congenitæ sunt pestes, adeo ut quamvis nihil extrinsecus illa læserit, per ea tamen quæ cum ipsis sunt nata intereunt, sic reipubl. forma simplex & uno tantum constans genere periculosa est, & ad vitium, quod ipsam naturam comitatur, facile deflectit, ac tandem corrumpitur.* quantò autem melius fuerit temperata, tantò quoque erit stabilior. tolletur enim eo ipso quæ ab inæqualitate oriri consuevit omnis diffidentia atque amica inter se civitas efficietur. Idem l. 4. c. 11. & 12. Polyb. l. 6. c. 8. Arist. l. 4. c. 11.

IIX. Atque fons quidem omnium seditionum ac mutationum unicus hic est. nunc porro causas earum ac principia ordine persequemur. Eorum autem nos tria statuimus maxime universalia. primum sit voluntas animique affectio, quâ illi sunt præditi, qui factionibus studere, tur- Lib. 3. Lib. 5. c. 2.

re turbasque in civitate dare solent alterum sit finis cujus gratia omnes operantur. tertium occasiones sive ea quæ
Lib. 6. c. 3. Polybio principia motuum dicuntur. Quid propensionem animique seditiosam inclinationem producat supra satis explicatum. oritur nempe ex falsâ juris atque inæquilitatis persuasione, qua tum divites tùm pauperes ducuntur. neutra enim pars præsentem reipubl. statum amat; eò quod non æqualiter vel omnino non bonorum se fie-
Arist. l. 5. pol. c. 2. ri participem arbitratur. *nam hi quidem* (pauperes puta) *æqualitatem expetentes seditionem movent, si plura habentibus pares, ipsi se minus habere putent, illi* (divites scilicet) *inæqualitatem & excellentiam expetentes, si impares, ipsi putent, se non*
Idem l. 4. pol c. 9 11. & 12. *plus sed æquum vel minus habere.* Sapienter itaque monet Aristoteles maximam civium partem ita erga statum debere esse affectam, ut alium, quam quo in præsentia utitur, non exoptet. Hoc statum Venetum præter cætera conservat. omnes enim illum aut certe quam plurimi salvum atque incolumem percupiunt; sicuti hoc prudenter observavit in descriptione illius reipubl. Caspar. Contarenus.

IX. Finis cujus gratia seditiones excitantur est honoris nimirum studium atque insatiabile habendi cacoëthes, hisque contraria contumelia & damnum, sive ad nos sive ad alium familiaritate nobis conjunctum alterutrum horum pertineat; injuriam enim amico illatam nostram plærumque facere solemus. quibus fortassis & voluptas jun-
Suet. in Cæsare. genda, nam & hæc ducit mortalium pectora. Hinc Cæsar *si violandum est jus*, inquiebat, *regnandi gratia est violandum,*
Lib. 4. de repub. *in cæteris pietatem colas*, & Plato illam civitatem optimè & procul a seditionibus permanere judicabat, in quâ cives ad expetendos honores ac divitias minimè sint cupidi; contra vero, quæ aliter affectos habeat cives, cum *pecunia*

enim

enim cupidine, inquit Salustius, *crescit cupido imperij, quæ materies sunt atque elementa omnium malorum gravium que motuum in rebuspubl.* Bell. Catilin.

X. Occasiones denique sive principia, quibus sese offerentibus perniciosa consilia ac machinationes diu interdum ante agitatæ prorumpunt atque in effectum deducuntur, in duplici sunt differentia. aliæ quarum septem ab Aristotele recensentur, non sine insigni commotione rempubl. invadunt, aliæ sine ullo ferè motu. duæ priores sunt honor & quæstus, aliter tamen acceptæ, quam supra ubi fines statuimus eorum qui seditiones movent, hîc autem considerantur, prout his affecti sunt ij, quos dignos aut indignos ijs æstimamus. multiplici autem hoc contingit ratione, vel quando indigni amplissimis honoribus decorantur; vel quando unus vel pauci (ut in oligarchijs & monarchijs accidit) summo constituti sunt loco, cæteris & virtute & eruditione paribus aut nonnunquam superioribus exclusis; vel si aliquis qui debebat honorari quemque ordo deposcebat supplantatur per illos, qui jam in dignitate versantur; vel quia hi metuunt sibi ab illo tanquam superiore virtute, eruditione, & gratia populari; vel denique quia ille servili adulatione non vult obnoxius esse ijs penes quos est eligendi potestas. Sic frequentes illæ dissensiones in Romana republ. inter plebeios atque patritios aliunde non oriebantur, quam quod illis nullæ partes in republ. relinquerentur, sed hi ab omnibus muneribus essent exclusi. eadem causa Catilinam ad nefariam istam conjurationem impulit, quod respubl., ut ipse apud Salustium conqueritur, *in paucorum potentium jus atque ditionem concessisset, cæteri cives strenui, boni nobiles vulgus fuerint sine gratia sine autoritate.* Rectius Veneti suæ consulunt reipubl. ita enim inter cives Mich. Picc. c. 3. com. ad lib. 5. pol. Arist.

hono-

Caso. Contar. lib. 1. de descript. Reip. Ven.

honores distribuuntur, ut jus publicæ potestatis ad plures simul pertineat. duo enim ejusdem gentis aut etiam consanguinei maximè necessarij in eodem magistratu esse nequeunt. quemadmodum nec ijsdem comitijs duo gentiles aut agnati maximè necessarij sortis beneficio electores esse queunt. Cæsar quoque hinc sumsit occasionem Pompejum bello persequendi, quod hunc perpetuis honoribus ornari, sibi vero repulsam parari videret.

Cic. in epistola quad. ad Atticum.

XI. Altera occasio est nimia eorum qui clavo reipubl. assident avaritia. *Nullum vitium*, inquit Cicero, *est tetrius avaritia, præsertim in principibus & rempubl. gubernantibus, habere enim quæstui rempubl. non modo turpe est, sed sceleratum etiam atque nefarium*; contra abstinentia & continentia duo omnis imperij maxima sunt fundamenta atque sustentacula. conspicitur autem avaritia vel in publicis vel privatis rebus: in publicis exhauriendo ærarium eamque pecuniam non publicos sed privatos usus luxuriam nempe, commessationes, magnificasque ædium structuras & quæ sunt ejus generis alia convertendo. Huc pertinent acerbissimæ ac sæpius iteratæ exactiones non ex necessitate reipubl. sed pro libidine ac commodis regentium imperatæ. Rectè enim Cicero, ut *salva maneat respubl. operam dandam esse*, inquiebat, *ne tributum sit conferendum: idque ne eveniat multo ante esse providendum. sin autem quà necessitas hujus muneris alicui reipubl. obvenerit, dandam esse operam, ut omnes intelligant, parendum esse necessitati.* Eodem respiciebat & Tiberius oves suas tondendas quidem affirmans non autem deglubendas. & Annibal *ex publicis malis tantum sentimus*, inquiebat, *quantum ad privatas res pertinet, nec in eis quicquam acrius quàm pecuniæ damnum stimulat.* In privatis quando privatorum bona vel vi aperta,

Cic. l. 2. off.

Suet. in Tib.

Livius, l. 30

perta,

perta, vel dolo vel alio quovis justitiæ aut necessitatis prætextu ad sese trahunt. huc etiam refero honorum nundinationes, quas signum turbulentæ reipubl. Plutarchus appellat. hæc vitia quamvis serius aliquantulum, teste Livio & Salustio, in Romanam rempubl. immigraverint, nec ulla respubl. tum temporis fere sit inventa, ubi tantus ac tamdiu paupertati honos fuerit, tandem tamen rempubl. illam pessundederunt; adeo ut exteri populi ac reges Romam venalem dixerint, & si emptorem invenerit, mox esse periturum. qua de re Catilina vehementer conqueritur apud Salustium in oratione ad conjurationis socios habitâ. In vita Cat. In præfat. Salust. in Iugurth.

XII. Tertiam causam statuimus contumeliam, per quam nihil aliud intelligimus, quam superba ac libidinosa imperia, parentium illusiones, pudicitiæ subditorum invasiones & denique omne genus dedecoris, quo alteri nocemus ac molesti sumus, non tam utilitatis nostræ quam voluptatis aut animi gratia. quod vitium sicuti inter privatos homines pervulgatum est atq; ad vindictam si quicquam homines stimulat, ita maximas in civili societate turbas concitare solet, in democratiis quidem, si plebs divites, in oligarchiis si divites plebem libidinosè ac contumeliosè habeant, vel denique si ipsi inter sese unus nimirum vel pauci reliquos contumeliosè vel verbis vel factis tractent. Sic C. Iulius Cæsar regnum volentibus civibus ferè stabilitum, pariter cum vita ob nullam aliam causam amisit, quam quod cumessent in senatu honores sibi immodici decreti, accedentibus ad ipsum pro rostris tum sedentem consulibus, prætoribus totique senatui non assurrexerit, sedita se gesserit, tanquam cum privati hominibus colloqueretur. Brevis similiter fuit decemvirorum potestas, propterea quod *læta principia illius magistratus,* Plut. in vita. Livius lib. 3. c. 34. 35. 36. cum seqq.

tus,

tus, ut ait Livius, *nimis luxuriaverint.* præterquam enim quod nemo jam memorem vocem libertatis aut in senatu aut in populo mittere audebat, stuprum Virginiæ plebeiæ virgini ab Appio decemviro est illatum. ut ita non solum idem finis decemviris, qui regibus, sed causa etiam eadem

Plut. in vita. imperij amittendi fuerit. ita C. Marius in amplissimo dignitatis gradu constitutus & septimum jam consul cum contumeliose tandem & superbe nimis in patritiorum capita sæviret, præter offensas patrum plebis etiam odium sibi conflavit, atque ita tyrannidem recens partam amisit, aliaque tum reipubl. forma est inducta. Similiter Alexander Medices patrum ætate propter libidinem à civibus est interfectus; ne alia nostræ tempestatis propudia commemorem.

XIII. Contumeliam excipit contemtus, causa motuum tum imperantium tum parentium respectu. Illorum quando contemtum ulciscuntur, horum quando vilescente magistratus autoritate imperij jugum excutiunt atque diutius ferre recusant; duo enim quasi maxima imperij sunt munimina, amor obsequentum atque dignitas imperantis, alterutrum si absit minus erit tranquillum, neque enim potestas regum valet, nisi prius valeat autoritas. & majestas imperij vera est salutis tutela. Non quod existimem odium subditorum cuidam statui conducere, sed tantum quia non æque lethale est atque contemtus.

Arist. in doct. post. illud enim modo contemtu non fuerit armatum, ita ut audere aliquid & sese manifestare in effectu possit, vi potest optimè suffocari: unde tyranni facilius se odio haberi patiuntur dummodo contemtum avertere atque autoritatem incolumem tueri possint. crudelitas enim nisi modum excedat & cives ad desperationem adigat,

terro-

terrore quodam abigit eos ab innovandis rebus, imprimis si latera præsidijs militum, ut sit munita semper habeant.

XIV. Oritur autem contemtus vel à forma imperij vel moribus imperantis. Moribus: si nimirum libidini, lasciviæ, temulentiæ, ignaviæ dediti fuerint. qui enim voluptuariam vitam traducunt, ij facile despiciuntur, multasque dunt impetui faciendo opportunitates. hanc ob causam nobilis illa ac famosissima mutatio regni Assyriaci, quâ ad Medos fuit translatum contigit: propterea & Wenceslao ab electoribus imperium fuit abrogatum. Formâ vero imperij: I. si laxa & remissa nimis sit. nimia enim licentia cives fiunt deteriores, evadunt ad majus malum per impunitatem; quotidieque ad majora facinora prosiliunt, audaciaque eorum nutritur. quemadmodum patris nimia comitate obsolescit autoritatis II. contemtum pariunt magni ac diuturni honores subditis collati; talibus enim deteriores fiunt & ferre secundam fortunam non omnes possunt; longiora enim ac diuturniora imperia multos attollunt, & ad res novas impellunt. exemplo sit C. Iulius Cæsar, C. Marius, L. Sulla & Seianus ille Taciti qui cum ad summos honores Tiberij beneficio evectus esset, postea ad mortem adactus magno Romanorum exitio & perijt & floruit.

Aristot. l. 5. pol. c. 10.

Aristot. Dio. l. 58.

XV. Præterea cum magno quoque reipubl. periculo est conjunctum, aliquem in civitate ad tantam potentiam opibus & amicis instructam evehi, ut non tantum plærosque excedat, sed toti quoque reipubl. fiat formidabilis. quoniam enim constat quantum aliàs ordinum inæqualitas ac prava contemperatio civitati noceat, & quam difficile sit res secundas ferre viro etiam sapienti, nedum in summo & honoris & potentiæ gradu constitu-

to: cavendum, ut tales vel omnino non oriantur, vel exorti intempore supprimantur. semper enim ab hujusmodi hominibus est metuendum, ne vel totam imperij summam ad se soli trahant, vel cum paucis eam sibi faciant communem. id quod sine memorabili reipubl. concussione nunquam hactenus factum nec fieri in posterum poterit. tales Plato fucis comparat, *sicuti enim*, inquit, *fucus in favo ortus examinis apum morbus est, ita & hujusmodi homo perpetua reipubl. pestis ac tandem interitus.* Talis olim fuit in Romana republ. C. Iulius Cæsar, qui licet in principio nullo prorsus loco fuerit, brevi tamen temporis spatio gratia populari sibi comparata (immenso enim animi vigore & clementia; imo civili pariter atque militari prudentia erat præditus) tanta indies potentiæ incrementa fecit, ut non occulte jam ad mutationem reipubl. spectaret nec cuniculis amplius, ut Lutatius ajebat, sed machinis rempubl. inciperet oppugnare; neque enim per gradus, amplius, sed saltus ad maximos quosque honores evehebatur, neque id ipsi erat difficilis, quippe qui & opibus & amicorum copia egregiè fuerit munitus; sicuti dominatus ejus initia atque progressus egregiè observavit Plutarchus in vita. Talis olim fuit Marius, talis fuit Cosmus Medices; tales fuerunt Auriæ Genuæ, tales Veronæ Scaligeri & alij alibi.

Lib. IIX. de repub.

XVI. Propter metum etiam respubl. nonnunquam concutiuntur. quod fit quando illi qui in rempubl. vel privatum aliquem enormiter peccarunt, injuriam vel pœnam metuunt, illam ut antevertant, hanc ut prorsus effugiant. metus adegit ex parte C. Iulium Cæsarem, ut arma in patriam, verteret vehementer enim tum potentiam æmulorum ne opprimeretur tum judicium repetundarum metuebat, quod Cato *se privatum reipubl. malè gesta postulatu-*

laturum, jam dudum in concione erat minitatus, hæc similiter fuit occasio conjurationis Catilinariæ; nam, ut testatur Salustius, Catilina *pecuniarum repetundarum reus prohibitus erat petere consulatum* &c: item Genuæ in conjuratione Fliscana, lapidem omnem movit conjurationis Verina æris alieni magnitudine oppressus, & sic privatis vulneribus tegendis turbandarum rerum occasionem solertissime circumspexit. Thuanus. l.2.

XVII. Fiunt porro mutationes, si quædam civitatis pars tantum capit incrementi, ut cæteras quantitate & qualitate longe superet. monstrosa enim tum erit civitas. quicquid autem monstrosum est sibimet ipsi discors atque dissimile evadit. Plane *sicut corpus constat ex membris & proportione quadam augeri debet, ut partes & membra inter se respondeant; quod si non, interit corpus. ubi pes quidem quatuor sit cubitorum reliquum vero corpus duorum palmorum interdum vero etiam in alterius animantis formam mutatur; si non tantum quantitate sed etiam qualitate ultra proportionem augeatur.* Augentur autem partes civitates vel occultè vel fortuitò. occultè: veluti populus Romanus patritijs initiò & quantitate & qualitate inferior, progressu temporis, cum & numero & armis in immensum cresceret, ita quidem ut suo sanguine potentia opesq; reipubl. multum augerentur, nobilibus formidabilis est factus & perpetuo de honore cum ipsis contendit. Fortuito: veluti si civitas ex trecentis divitibus & quingentis pauperibus constans oligarchicè administretur, contingatque ut ducenti divitum superstitibus pauperibus vel bello vel peste consumantur, plebs hoc pacto divitibus superior statum democraticum contra oligarchicos facilè obtinebit. Contrarium contigit in primis Venetiarum exordijs. cum enim metu belli, quo tota tum temporis Italia flagrabat, po- Arist. l.5. pol. c.3.

 puli

populi maritimi quàm plurimi eò confluxissent, forma in principio utebantur fere populari, maximâ tamen civium parte postea peste consumta, pauci superstites summam imperij ad paucorum potentiam traxerunt, atque ex eo tempore oligarchice isthæc respubl. capit administrari.

XLIX. Atque causæ quidem tumultuum hæ ferè sunt; tamen nunc etiam reliquas, quæ etiam sine motu ferè mutant videbimus. prima est ὀλιγωρία sive incuria atque imprudentia circa magistratuum constitutiones. quando videlicet reipubl. administratio non abjectis quidem tenuibusq; hominibus committitur, sed tamen hujusmodi, quibus primum displicet præsens reipubl. status, tum civili destituuntur facultate, & denique eâ justitiâ atque virtute quæ reipubl. respondeat. summus namque magistratus summam habet potestatem, quod si igitur velit, (sicuti propter inimicum erga rempubl. animum omninò vult) facilè turbas dare aliamque reipubl. formam inducere potest. Quamobrem hi quoque imprudenter faciunt, qui peregrinos ad maximos quosvis honores extollunt; nam ut taceam quod omninò dispares sint moribus, ipsorum quoque parum interdum interest, rempub. diu esse salvam, adeoque ad seditiones sunt procliviores, & quantulacunque data occasione cum præsenti nonnunquam totius civitatis interitu statum immutare aggrediuntur. Deinde sicuti navis imperitum nacta gubernatorem perpetuò fluctuat, huc atque illuc pellitur, donec tandem scopulo allidatur ac submergatur, ita respub. imperito concredita moderatori non potest non tandem collabi atque pessum ire.

Arist. l 5. pol. c. 9.

XIX. Præterea τὸ μικρὸν sive exiguum non animadversum totam tandem reipubl. formam valet immutare: adeo

adeo enim nullius rei initium parvum est putandum, quin assiduitate magna incrementa idque brevi temporis spatio facere possit; plærumque tamen illud contemnimus eo *quod nullo finitimum aut parum discrepans arbitremur, late atque detrimentum*, ut loquitur Aristoteles, *eo quod non simul fiat universum.* Lapsi sunt hac in re persæpè Romani tum alias, tum in eo maximè quod uni amplissimos honores quibus jam tum erat perfunctus bis terve aut etiam amplius contra leges capere permiserint, existimantes tantillum statui fore innoxium. Verum quantum hâc in re sit situm magno malo sæpius sunt experti. Quod si enim potentiam Cæsaris apud vulgus efflorescentem in herba suppressissent, nec errorem serò nimis animadvertissent, nunquam tantas vicissitudines ac motus respub. ab ipso esset passa. At Venetorum meritò commodatur prudentia. cum enim ut notum est, respubl. illa maximam partem oligarchicè administretur, certis apud eos legibus est cautum, ne in ijs quæ proximè statum concernut tantillum quidem innovetur; patet hoc in magistratuum electione atque constitutione: ibi enim ne qua fraus confici possit, neve quispiam degener furtim obrepat in nobilitatis cœtum, patritij juvenes, qui annum vigesimum exegere, antequam cooptantur, coguntur probare se ex eo parente quem profitentur, non spurios sed matrimonio, legibus & ex matre honestâ esse natos; & qui sunt alij ritus, quos circa hanc rem & alia negotia ad statum pertinentia accurate observant. qua in re Trajanus Boccalinus ad cœlum usque eorum prudentiam extollit. Notandum tamen est, democratias frequentius hanc ob causam mutationibus exponi; tum quod plebei rerum suarum non ita satagant, sed victui potius alijsque ad victum necessarijs quærendis incumbant, tum quod τὸ μικρὸν

Plut. in vita Cæs.

Lib 5. polit. c. 3. & 8.

Casp. Contar. lib. 1. de r. Relp. Ven.

Relat 3. ex parnasso.

cula. sper-

ſpernant nec illud magnarum rerum momenta afferre poſſe exiſtiment.

XX. Tertia cauſa eſt diſſimilitudo ac diſcrimen animorum, nationis, generis, loci, & quicquid denique naturalem inter homines affectum atque amicitiam tollere ſolet. id quod ex natura amicitiæ eſt perſpicuum. quoniam enim vera ac firma amicitia non niſi inter ſimiles vel natione vel moribus, vel genere, vel quacunque alia re contrahi poteſt, ſed contracta querelis atque diffidijs laborat. donec tandem dies ac conſuetudo diffidentiam tollat animique caleſcant: ſic civilis ſocietas ex hominibus diſpari genere, diſpari linguâ, diſpari natione, imò alijs alio more viventibus conflata, priusquam conſpiret (ad quod tamen multum temporis requiritur) perpetuò diffidere atque in diverſas partes ire ſolet. contingit autem hoc non tantum in conſtituendâ quadam civili ſocietate, ſed peregrinos propter incolarum paucitatem, prioribus bello, peſte, aut alio quovis caſu abſumtis, adſciſcendo; maximè ſi veris civibus in participandis immunitatibus privilegijs atque honoribus exæquentur. apparet hoc etiam in externis gentibus bello ſub imperium redactis, quàm rigidâ plærumque cervice jugum ſubeant, tum quod alterius imperio ac nomine fuerint aſſuetæ, tum quod nec ſacris nec moribus nobiſcum cohæreant. Præterea civitates quoque vel flumine, vel muro invicem diſtinctas, imo ex parte montoſas, ex parte planas diffidijs laborare videmus, ſicut Pariſijs Sequanæ divortium animorum quoque divortium cauſatur. & Feſſa Africæ urbs flumine diviſa circiter centum & octuaginta annis perpetuis diffidijs ac inteſtinis bellis laboravit, donec Ioſephus rex ponte exſtructo in unum redegit, concordiamque tandm reduxit, teſte I. Leone Africano.

cano. Maxima tamen inæqualitas omniquc civili societati summe pernitiosa oritur tum à probitate & improbitate, tum opulentia nimia & infima civium paupertate. qui enim illa civitas sibi amica esse possit in qua scelerati bonos numero longè superant? eò quod inter tales amicitia iniri omninò nequeat, & bonis cum improbis nunquam verè conveniat. denique quoniam nihil æquè valet ad moderandas stabiliendasque respubl. & ad religandos hominum animos, quam religio, eaque una unâ in civitate, facile patet quam periculosum sit cuicunque statui religionis dissidium: tranquilla certè aut diu salva esse non poterit.

XXI. Perspicuum igitur est occasiones atque initia motuum plærumque per esse exigua atque levicula, licet semper vergant in reipubl. exitium atque interitum. citius autem atque celerius parva illa initia non invalescunt, quam si inter principes primariosque civitatis simultates ac contentiones existant. quoniam enim ambitione & regnandi cupiditate plærumque ducuntur, quacunq; data occasione res novas moliuntur. qui enim divitijs præpollent præferunt semetipsos omnibus, omnia sibi venalia esse, sibique vires atque facultatem imperandi adesse arbitrantur. Sic qui prudentia civili pariter ac militari, magna item copia amicorum sunt instructi, quoniam vident se tenere ea quorum auxiliores præclaræ ac magnæ fiunt, eas ipsas res gerere appetunt; & cum sint studiosiores, nunquam non de rebus vel ad opes vel potentiam augendam stabiliendamque pertinentibus cogitare solent. *In universum autem principum motus totam quoque secum trahunt civitatem*, nec minus periculi ab ijs reipubl. imminet, quam navi, nautis de clavo inter sese decertantibus. evertit sane hæc causa rempubl. Romanam. quam-

Arist. l. 5. pol. c. 4.

Arist. l. 5. pol. c. 4.

quamdiu enim partes civitatis proportione sibi invicem respondebant, quamdiu nullum erat imperij divitiarumque inter proceres certamen, tamdiu quoque res Romana stetit atque floruit; statim autem atque se quisque magis ac magis attolleret, mutuum honorum atque imperij certamen inciperet, omnia misceri ac pessum ire ceperunt. quod contigit tempore Sullæ ac Marij, tempore C. Iulij Cæsaris ac Pompeij tempore Augusti, Lepidi, Antonij & Ciceronis. quà de re consulatur Plutarchus Suetonius, Dio Cassius & alij.

XXII. Denique sicuti cujuscunque hominis damnum ac malum situm est in mala educatione, ita etiam maximum dispendium est reip. si cives non secundum eam normam ac leges ejus reipubl. in qua nascuntur, educantur.

Plato l. 8. de rep. Aristot. l. 5 pol. c. 5. XXIII. Expositis communibus causis conversionum rerumpubl. unamquamque seorsim & ex quibus in quas maximè mutetur considerabimus. Democratia quidem vel in oligarchicum vel tyrannicum vel denique in alium ejusdem generis statum commutatur. in tyrannicum eâdem fermè ratione, quâ paucorum potentia in popularem. quemadmodum enim illam inexplebilis divitiarum sitis, voluptates, populi contemtus evertit, ita status popularis propter inexplebilem libertatis cupiditatem (quod bonum hoc in statu præclarissimum censetur) in gravissimam ac maximè agrestem servitutem tandem delabitur. *Præsertim si ejusmodi civitas libertatem sitiens malos pincernas*, ut ait Plato, *nancisçatur & ex profusiùs quam decet sese ingurgitans debachetur, principes velut rigidiores & paucorum dominatum appetentes accusans punit*; atque hi persuadeant populò bonorum adæquationem esse instituendam, eaque inter pauperes distribuenda. his & alijs

Plato l. 8 de rep.

injurijs

injurijs divites lacessiti rerum novandarum occasionem arripiunt, insidiantur populo, & ad paucorum dominatum animum intendunt, quibus sese opponens plebs unum aliquem sui defensorem creat qui re feliciter contra principes civitatis gestâ tyrannidem volente nonnunquam populo invadit.

XXIV. Sciendum tamen est olim ejusmodi democratiæ mutationes frequentius contigisse, cum nimirum idem adhuc esset imperator & dæmagogus, adeoque idem lingua pariter valeret & arte militari. nostro vero tempore quoniam dæmagogi juxta eloquentiam rei bellicæ imperiti ejusmodi quid rarò tentare solent. respondent autem veterum dæmagogis interdum sacerdotes nostri, qui licet tyrannidem non affectent, proprij tamen commodi causa concitando plebem adversus senatum & reliquas principes civitatis partes, pessimam domocratiæ speciem, ubi decreta tantum non vero lex imperat, introducere solent. democratia enim est respubl. libertatis plena; facile autem populus licentiæ cupidus sibi persuaderi sinit, ut omni se solvat legum vinculo ac pro libidine arbitratuque suo omnia agat, principes plebeis, plebeios principibus, peregrinum deniquo vero civi exæquet. Arist. l. 5.

XXV. Cæterum quamvis Plato l. 8. de republ. existimet democratiam nullam aliam præter tyrannicam pati mutationem, rectiùs tamen videtur sentire Aristoteles, qui eam & in oligarchiam & aliam ejusdem speciei formam degenerare demonstrat. in paucorum autem statum similiter delabitur malitia dæmagogorum; hi enim & privatim & publicè plebem contrà divites incitant, plebique quæstus causa in aures insusurrant, illos divitias ingentes possidere omnia per fas atque nefas ad Aristot. ibidem.

ſe rapere, maximam autem civium partem extremam pati paupertatem, proinde bona ipſorum eſſe publicanda, potentiam in tempore eſſe minuendam. tantis dæmagogorum calumnijs nobiles concitati, ut & vitæ & bonis ſuis conſulant, velint nolint turbas dare atque paucorum potentiæ ſtudioſi eſſe coguntur: exiſtimantes melius eſſe prævenire quam præveniri. ejuſmodi dæmagogus olim erat C. Marius, qui non tantum privatim plebem contra patritios inſtigabat, ſed publicè etiam eos pro concione convitijs proſcindebat, quemadmodum ex illa oratione quæ apud Saluſtium extat apparet, quæ cauſa poſt Sullam concitavit reipubl. ſtatum immutandi.

Ariſtot. ibid.

XXVI. Circa majores magiſtratus in democratijs magnum ad mutationem momentum affert, ſi illi bis terve aut etiam amplius uni committantur: perit enim eò æqualitas illa, qua maximè jus democraticum nititur: omnes enim viciſſim parere & imperare hic debent. quod ſi enim contrariùm obſervetur tum plures ad magiſtratus poterunt pervenire, neque quiſquam tempore imperij abuti & tyrannidem affectare poterit. Aliter de minoribus magiſtratibus eſt comparatum, hi enim ſive ullo reipubl. detrimento uni ſæpius poſſunt prorogari, ſicut etiam interdum prætura bellica, propter paucitatem eorum, qui hac præditi ſunt facultate.

Ariſt lib 6. pol. c. 5.

XXVII. Pernitioſum quoque eſt ſtatui populari mulctas à damnatis numeratas inter plebem ex peſſimo dæmagogorum conſilio diſpertiri; utilius ſi vel in fiſcum vel potius ſacros uſus convertuntur. alioquin plebs ſpe lucri occaſionem inſontes æquè ac ſontes deferendi potentiorumque bona diripiendi arripiet, unde amicitia ac benevolentia patritiorum erga plebejos magnum democratiæ ſuſtentaculum collabitur. quin potius pœna iſtis

dela-

delatoribus est constituenda, tum quod dæmagogi non plebeios sed patritios accusare soleant, tum quod omnes cives optimè sibi invicem cupere oporteat, sin minus saltem principes non videri inimicos. Frequentia etiam judicia ac conciones pessimæ democratiæ parum conducunt: quippe quæ multitudine tenuiorum vehementer laboret, qui nisi sportula constituta convenire frequenter adeo nolunt, ex reditibus autem & vectigalibus quoniam desumi nequit, divites sine insigni molestia tantum pecuniæ vix erogabunt; ut ita satius sit celebritatem concionum contrahere, vel si id fieri nequeat, in longum non protrahere, graviter denique peccant dæmagogi, quod dum populo student gratificari ex ærario egestatem supplent, quasi illud è re primùm sit reipubl. tum quasi tantæ multitudini ad incitas ferè redactæ sufficere illud possit; præcavendum potius ne in tantam populus paupertatem incidat. quo pacto id fieri posset, docet Aristot. *l. 6. pol. c. 5.*

XXIIX. Perniciosum denique est democratijs quamplurimos inutiles sumtus à divitibus fieri, quales sunt convivia præbere populo, magnificas extruere ædes, spectacula præbere & ejus generis alia, quæ plus ad ostentationem quam utilitatem reipubl. faciunt. nam ut taceam, quam facilè hac occasione luxuria civitatem invadere possit, certum est alios ob nimias hujusmodi largitiones omnia sua abligurire patrimonia, alios tantum æris alieni contrahere, ut inviti nonnunquam in perniciem reipubl. conspirent; quod autem præcipuum est, populum hac ratione in suas trahunt partes, atque sic haud exigua oligarchici imperij ponunt fundamenta. Ex quibus igitur democratiæ & in quas mutentur ex ijs quæ di-

ximus ferè eſt perſpicuum. nunc porro oligarchiarum vitia ac mutationes conſiderabimus.

Ariſtot. l. 5. pol. c. 9. XXIX. Quæcunque autem in oligarchijs contingunt mutationes vel prorſus eas ſubvertunt vel magis aut minus tales efficiunt. prius accidit, quando plebs ab omnibus excluſa honoribus à divitibus contemtui inſuper habetur, bonis vel vi vel dolo ſpoliatur, nullo non injuriarum generi eſt expoſita. tum enim nullas non vindicandi ſeſe captat occaſiones, & quam primum idoneum vel è ſuo vel divitum vel etiam oligarchicorum imperantium numero ducem nanciſcitur, contra divites inſurgit, totumque ſtatum nonnunquam evertit. id quod rempubl. Romanam ſæpiſſimè concuſſit. cum enim patritij omnem imperij majeſtatem paulatim ad ſeſe traherent, ignominiose & contumelioſè populum tractarent, nihilque præter inopiam atque ignominiam relinquerent, perpetuâ ille erga patritios flagrabrat invidiâ, ſtatimque ac ducem nanciſcebatur ad ſeditiones erat promtus. tales ſeſe ex populari ordine C. Marius, C. Memmius, ex patritiorum vero C. Iulius Cæſar præbuerunt. illi enim concionibus populum, ut ex Saluſtio apparet, ad vindictam hortabantur, monebant ne rempubl. ne libertatem ſuam deſererent, multaque ſuperba ac crudelia facinora nobilitatis oſtendebant. hic vero partes Marianas fovendo non tantum plebis benevolentiam conſequebatur, ſed nobilitatem plebeio ordini ſummè exoſam efficiebat, donec ipſe dominatum atque imperium in ſe ſolum transferret.

XXX. Plures quoque divites aut nobiles ab omnibus excluſi honoribus magnorum in republ. motuum quacunque data occaſione autores eſſe ſolent, præſertim ſi ijs quibus tantum magiſtratus capere licet vel genere vel di-

vitijs

vitijs pares sint aut nonnunquam superiores. injuriam namque tum sibi fieri existimant, quam magno cum reipubl. incommodo plærumque persequuntur. ut ita minus stabiles illæ sint oligarchiæ, in quibus publica administratio ad paucas certasque familias contrahitur, nisi alia sint quæ remp. in lapsum pronam sustentent, quemadmodum Noribergæ & Lunæburgi in Germaniæ oligarchijs & Venetijs in Italia observatur. quanquam in eo Venetorum prudentia meritò laudanda, quod non omninò populum omnibus honoribus excludant, sed facta illorum etiam civium distinctione, eos qui sunt medij ordinis multorum reipubl. numerum participes faciant.

XXXI. Quemadmodum autem sibi consentiens olicharchia firma est nec facilè concuti potest, ita sibimetipsi discors facilè solvitur. in causa est perpetuum ac vetus plebis erga oligarchicum statum odium, tamdiu latens quamdiu viribus plebs est inferior mutuaque inter principes amicitia intercedit, quâ sublatâ statim prorumpit, idoneamque invadendi statum occasionem oblatam esse existimat, duceque rebus suis favente constituto, vires oligarchicorum propter dissensiones infirmas facilè frangit aliamque civitati formam inducit. valet enim hic quod rectè Plato collegit, omnem gubernationis statum mutari quanquam firmissimus antea fuerit si dissidijs laboret, munitum contra quamvis sit exigua gubernatio, si concors tantum sit. hoc statum Venetum conservat. concordia nempe nobilium ac democratica illa inter sese æqualitas.

XXXII. Corrumpunt porro oligarchiam luxus, commessationes, mollis ac delicata oligarchicorum vita, denique ingentes æris alieni contractiones. perditi enim hoc modo luxu, varijs assueti voluptatibus, op-

pressi

pressi ære alieno, paupertatis impatientes, non possunt non ad novas res moliendas animum appellere, ut vel ipsi imperium invadant, vel quoscunque ad imperij cupiditatem instigent. hujus rei illustre nobis exemplum præbet conjuratio Catilinaria, de qua Cicero, *nemo non homo*, inquit, *sed nec in ullo totius Italiæ angulo oppressus ære alieno fuit, quem non Catilina ad hoc incredibile sceleris fœdus asciverit, patrimonia illi sua dudum profuderant, fortunas abligurierant, res eos, jampridem fides deseruit*. ipse Catilina apud Salustium conqueritur, sibi *domi esse inopiam, foris æs alienum, malam rem, spem multo asperiorem, & deniq; sib nihil præter miseram vitam superesse*. ita Cæsar perpetuis commessationibus, magnificis epulis populo præbendis, spectaculis exhibendis, & denique muneribus dandis ad tantam paupertatem fuit redactus, ut non potuerit non animum novis rebus intendere ac tandem in rempubl. arma vertere. hoc est quod apud Trajanum Boccalinum Ioviano Pontano (illum enim inducit loquentem) tantam movet admirationem, nempe quod licet in ea republ. nonnulli regias opes habeant, procul tamen absint à superbia atque ostentatione, imò infimæ conditionis hominibus sese exæquent, adeoque in ea omnes fastus omnis ambitio & denique omnis luxuria maximæ reipubl. pestes exulent.

XXXIII. Dissolvitur quoque status quando non omnes, qui reipubl. intersunt negotijs omnium in republ. munerum aut certè maximorum ne per totam quidem vitam semel participes fieri possunt, tum enim inferiores cupiditate imperij allecti turbant rempubl., *maluntque* ut Tacitus ait, *habere imperium quam expectare*. Hoc olim in Elide Græciæ civitate contigisse Aristoteles narrat *respubl.* enim inquit, *penes paucos senes constituta omnino pauci reddebantur eo quod essent perpetui & quidem nonaginta*

ta, accedente insuper electione δυναστικῇ. etiam hac in parte prudenter se gubernant Veneti, ut ex Trajano Boccalino constat. Relat. 3 ex Parnasso.

XXXIV. Præterea & belli & pacis tempore oligarchiæ seditionibus atque domesticis motibus laborare solent. belli quidem: quando cives contra hostes mittuntur, ipsisque unus ex plebeio vel patritio ordine præficitur, ab utroque si ex sententia expeditio conficiatur, reipubl. periculum incumbit: tum quod imperio sint assueti; tum quod benè de republ. sint promeriti, adeoque magnis honoribus dignos sese existiment. neque inter est unusne an plures huic muneri præficiantur, hoc ipso enim periculi magnitudo non imminuitur; ille enim tyrannidem hi δυναστείαν invadere possunt. quamobrem Veneti bellum quoad ejus fieri licet, quam maximè solent declinare, urgente tamen necessitate malunt externo atque conductitio milite duceque uti, quam populo aut ipsis etiam nobilibus. imminui tamen periculum quod à bellicis hujusmodi ducibus ac militè impendet hac ratione potest, si imperia certo temporis spatio includantur. minus hac in re suo prospexerunt statui sæpissime Romani, cum aliàs tum imprimis, quod C. Julio Cæsari non tantum administrationem bellici Gallici demandarint, sed toties ipsi imperium prorogaverint. Similiter ipsa plebs omnibus initio muneribus publicis exclusa, cum perpetuò postea bellis esset implicata, multorum populorum victor extitisset, eosque Romano imperio subjecisset, angustis istis patritiorum imperijs sese includi diutiùs noluit, sed ex eo tempore de libertate sua cogitare cepit. Pacis autem tempore concutitur oligarchia, quando ipsi oligarchici imperantes suo metuunt statui, ne vel in tyrannidem vel δυναστείαν delabatur, adeoque suæ diffi-

dentes potentiæ ducem quasi mediatorem constituunt, qui ab utraque parte turbas præcavere, & si quando opus fuerit reprimere debeat. tum enim sæpius accidit, ut ipse mediator tyrannidem cui præcavendæ erat constitutus invadat.

XXXV. Mutari quoque recte dicitur oligarchia quatenus vel laxatur vel constringitur, numerusque imperantium ad majorem vel minorem reducitur paucitatem. quæ conversio ex duplici potissimùm demagogiæ specie oritur. alia inter ipsos reipubl. principes unus namque paucis se adjungens reliquos oligarchicos calumniatur, unde odia ipsorum & pernitiosæ de imperio contentiones indies ingravescunt, donec pars prævalens oligarchiam paulatim arctius stringere atque in paucorum manus contrahere aggrediatur. sic Athenis Charicles inter triginta tyrannos dæmagogum se gerens magnam potentiam est consecutus. alia dæmagogiæ species in eo consistit, quando nempe unus imperantium adversus cæteros quacunque adulandi ratione, vel magnis sumtibus faciendis vel pecunijs dividendis favorem populi sibi studet conciliare, hoc fine ut viam sibi muniat ad maximos quosque honores obtinendos. quod sophisma tum tamen præcipuè locum habet, quando magistratuum eligendorum ac judiciorum exercendorum jus non tam in oligarchicorum imperantium quam populi manu atque arbitrio est constitutum. quantas turbas ejusmodi prensationes in republica excitent exemplo nobis sit respubl. Romana. quoniam enim populi beneficio ex parte honores obtinerentur, candidati ambibant, prensabant ac rogabant populum & quo quis pluribus suffragijs erat instructus, omnibus competitoribus præferebatur. ad populi autem favorem consequendum, danda

erant

erant congiaria, prandia præbenda, gladiatores exhibendi, pecunia dividenda: propterea inter patritios oriebantur dissidia, & quamplurimi patrimonia consumebant.

XXXVI. Evertunt etiam statum superba nimis atque herilia oligarchicorum imperia. quoniam enim omnis civitas est consociatio ac societas non servorum, sed ingenuorum liberorumque hominum, serviliter quoque huic ut imperetur injustum est, quia naturæ societas ratione utentium repugnat. *quin animus humanus* inquit Cicero, *sublime quidam & generosum naturâ insitum habet, ut nemini parere velit nisi utiliter imperanti, neque quicquam est valentius ad continendam humanam societatem quàm beneficiorum vicissitudo.* Tale in republ. Rom. fuit Decem virorum & Caj. Iulij Cæsaris imperium.

XXXVII. Præterea quoniam supra demonstravimus illas respubl. minus esse diuturnas, in quibus subditorum nulla prorsus habeatur ratio, sed imperantium injurijs ac libidini tantùm sint expositi, manifestum quoque est ejusmodi oligarchiam brevi interituram in qua plebs à nobilibus quacunque injuria impune afficiatur, si quæ verò nobilibus à plebe injuriæ inferantur, severissima illæ pœna puniantur. hac in re Trajanus Boccalinus Venetorum extollit prudentiam. nobilis enim cujuscunque generis. autoritatis ac dignitatis tandem sit, quando cum plebei ordinis homine litigat, majorem habet adversarium quàm si cum sui ordinis homine.

XXXIIX. Hinc patet oligarchias omninò à medio aberrantes infirmas esse ac minimè diuturnas. quales sunt in quibus nulla mediorum habetur ratio, & populus ab omnibus etiam vilissimis officijs est exclusus; pacatiores verò illæ, in quibus præter majores reipubl. ma-

giſtratus (hos enim ijs qui reip. ſunt participes vel ſolis vel plæriſque mandare oportet) officia honorata plebeis etiam demandantur. qua in re Venetorum conſpicitur prudentia qui quo populum deliniant, ſicut etiam ſupra dictum, ne ab omnibus ſeſe honoribus excluſum ægrè ille ferat, ad honores ſatis præclaros præſtantiores ex ijs evehunt, hoc ſi Romani obſervaſſent, pacatior interdum reſpubl. fuiſſet.

XXXIX Denique ſicut ſingulorum hominum omniumque civitatum damnum ac maxima pernities à prima mala morum conformatione dependet, ita imprimis maximum oligarchiæ periculum ab luxurioſa impendet educatione patritiorum. ita enim petulantia, libido atque divitiarum ſtudium prima malorum elementa civibus inſtillantur. in quocunque autem hominum cætu opulentiæ ac divitiarum nimius honor, huic peſſimi mores aderunt. ibi enim contumelia, ibi injuria proximæ motuum cauſæ locum habent. Et hactenus de cauſis per ſe mutationum earum quæ in oligarchijs obveniunt.

XL. Cæterùm & ex eventu quoque nonnunquam oligarchiæ hac ratione commutantur. ſit ex. gr. in parva quadam civitate lex poſita, ut nemo niſi qui duo millia aureorum in ære habeat ad reip. gubernacula admittatur, civitas autem illa progreſſu temporis & potentia & opibus tantum creſcat, ut omnes ferè tantum æris poſſideant adeoque nemo à republ. excludatur, totus tandem ſtatus prius oligarchicus in democraticum abibit. Quod ſimiliter & belli & pacis tempore accidere poteſt, maxima nimirum nobilium parte bello conſumta, aut gravi peſtilentia enecata: tum enim plebs & quantitate & qualitate ſuperior democratiam introducet.

Ariſtot. l. 5. pol. c. 7. XLI. Cæterùm quales mutationes in miſtis rebuſpubl.

publ. contingant porrò erit explicandum. Et primò quod attinet aristocratiam non quidem proprie sic dictam, sed mixtam ex democratia & oligarchia, ne illa quidem sicuti est imperfecta internis caret vitijs, sed nunc in democratiam, nunc in oligarchiam, nunc in tyrannidem convertitur. In universum ad quamcunque reipubl. formam mixtæ inclinant eo plærumque transferuntur. sic politia in democratiam, aristocratia in oligarchiam transit, vel etiam nonnunquam in contraria, ut aristocratia in democratiam propter injuriam tenuioribus illatam; politia vero in oligarchiam.

XLII. Sed quoniam oligarchia aristocratiæ peraffinis est (*siquidem in utraque pauci sunt qui præsunt*, ut ait Aristoteles, *etsi non eadem ratione pauci*) eædem ferme seditionum causæ in ea occurrere solent. sicuti enim illa ex falsa inæqualitatis persuasione & ob paucitatem eorum, quibus ad honores patet aditus, concutitur; ita & hæc summa rerum ad paucorum nimis divitum nempe atque nobilium manus contracta. præsertim si maxima pars plebis aut certè viri generosi ac virtute excellentes maneant inhonorati, imò si despiciantur insuper & superba nimis atque ignominiosa imperia perferre cogantur. Sic resp. Romana minus in principio temporata hac parte postea semper laboravit, maximè tum cum plebs numero patritijs esset superior ipsique nihilominus invita plebe summam imperij ad sese traherent exclusis nonnunquam sui ordinis hominibus. conqueritur hac de re Catilina apud Salustium, & C. Marius in oratione pro concione ad populum habita. Nam cum tempore Ciceronis & paulo ante respubl. lege esset aristocratica, oligarchicè vero revera nolente populo administraretur; pa-

tritijs omnem ad sese majestatem trahentibus, non potuit non miserè lacerari ac tandem interire.

XLIII. Præterea quoniam omnis inæqualitas, ut supra dictum, amicitiæ est inimica, eaque maxima inter homines dissidia excitat, perspicuum est nimiam bonorum inæqualitatem aristocratijs parum conducere, præterquam enim quod hac ratione ij, qui affluunt divitijs, seditiosa agitent consilia, plebs bonorum adæquationem agrorumque divisionem acriter urgere solet, id quod rarò fit sine ruina ac reipubl. eversione. Sic C. Grachus primus quietem Romanæ reipubl. non immeritò turbasse creditur, quod primum agrorum dividendorum mentionem apud populum fecerit, quem deinde insecuti sunt alij, magno tamen semper cum reipubl. detrimento. Catilina apud Salustium *omnis gratia,* inquit, *potentia, honos, divitiæ apud illos sunt* (paucos intellige) *aut ubi illi volunt. nobis reliquerunt pericula, repulsas, judicia & egestatem.*

XLIV. Tertia causa mutationis Aristocratiarum oritur ab unius nimio honoris atque potentiæ studio; qui licet magno jam tum in dignitatis gradu sit constitutus, non quiescat, sed indies majorem semper affectet. sic Cæsar amplissimis semper perfunctus honoribus prius non acquievit, donec totam imperij summam ad sese paulatim traxisset, ac dominatum stabiliisset.

XLV. Denique occultas quasdam atque irrepentes aristocratia & politia patiuntur mutationes à minus accurata exigui observatione; cujus neglectio, quantum progressu temporis cuique statui detrimentum afferat, supra est explicatum. exemplo nobis sit respubl. Romana, cum enim in ea maximi honores initio non essent perpetui, nec quisquam eos, lege enim cautum erat, bis terve pe-

ve petere posset, quam primum paulatim inde fuit discessum, imperiorumque prorogationes unus itemque alter impetraret, magnum tandem hinc reipubl. malum est enatum, illis, quos honorum diuturnitas & opibus & potentia cæteris superiores effecerat, eam invadentibus.

XLVI. In summa tam aristocratiæ quàm politiæ ex prava utrorumque extremorum contemperatione nimiaque à medio aberratione corrumpuntur: in politia quidem, si divitiæ & paupertas, in aristocratia, si paupertas, divitiæ, virtus, legitima careant temperatura, atque sic unum extremorum in utraque semper prædominetur. stabiliores sunt, in quibus *utrumque & neutrum*, ut ait Aristoteles, *inesse videtur*, atque ubi eandem rempubl. dicere liceat & democratiam & oligarchiam. Qua in re Lycurgi in descriptione reipubl. Lacedem. singularis conspicitur prudentia eò quod tam bene fuerit mixta, ut de utrisque institutis æqualiter visa sit participare. Talis etiam fermè fuit respubl. Carthaginiensium. Arist. l. 4. c. 8.

XLVII. Reliquum nunc est ut mutationes monarchiarum regni atque tyrannidis videamus. Quemadmodum autem utraque ex contrarijs originem ducit, ita quoque à contrarijs causis corrumpitur, sicut hoc Aristoteles docet *lib. 6. pol. cap. 10.* Et quoniam regnum aristocratiæ peraffine est (ob virtutem enim generis nobilitatem & beneficiorum in rempubl. collatorum magnitudinem defertur) tyrannis vero ex pessima oligarchiæ & democratiæ specie constet, propterea eadem ferè erunt principia mutationum regni & tyrannidis. Aristot. l. 5. pol. c 10. & 13.

XIIX. Omnes autem mutationes vel ab injuria proficiscuntur, vel metu, vel contemtu, vel denique quacunque re imperantes parentium odium atque invidiam sibi conflant. quoniam item, ut supra dictum, omnes vel

pro-

propter honoris vel lucri cupiditatem vel denique voluptatem rebus novis ſtudent, duplici quoque ratione ſtatus monarchicus interibit, conjuratione a ſubditus facta vel in regis caput, vel ipſius principatum. Illud C. Iulio Cæſari, hoc Tarquinio ſuperbo & alijs contigit.

XLIX. Injuriarum duas conſtituimus ſpecies; contumeliam & injuſtam bonorum direptionem; ad illam pertinent libidinoſa imperia, quibus nobiſmetipſis vel ſanguine nobiſcum cohærentibus illuditur, injuſtæ civium cædes ac verbera circa omnem culpam, libidinis tantum ac petulantiæ gratia ſæpius iterata. contumelia enim iram concitat, hanc veluti individuus comes vindictæ cupido comitatur: quæ nullis nocendi opportunatibus indormire ſolet. Exiſtimant autem homines tunc maximè læſam ſibi eſſe famam à tyrannis cum vel mulierum violatur pudicia, vel ipſi aliquo vituperio afficiuntur & contemnuntur. hæc fuit occaſio Romanis evertendæ regiæ poteſtatis, eadem cauſa atque idem finis Cæſaris tyrannici fuit imperij. interfectus etiam eſt Philippus eò quod atrocem contumeliam ab Attalo aulicoram uno Pauſaniæ illatam vindicare noluerit. Carolus item Borbonius alapa à Franciſco I. percuſſus magnorum motuum fuit occaſio. ſimiliter ætate noſtra conjuravit Iulius Bellantius adverſus Pandolphum Senenſium tyrannum ſocerum ſuum ob nullam aliam cauſam quam quod filia illum ſpoliaſſet, quam prius illi in matrimonium dederat.

L. Præterea nimius metus odiumque ſubditorum immoderatum cuicunque dominatui eſt exitioſum. Nulla enim vis, inquit Cicero, *tanta eſt, quæ premente odio ac metu poſſit eſſe diuturna, malus enim cuſtos diuturnitatis eſt metus.* Quapropter meritò Largius Dictator opti-

ptimum & firmissimum imperium esse dixit, quod subditos beneficijs magis quàm supplicijs in officio contineat, illi enim benevolentiam, huic metum esse comitem, quicquid autem timeatur, id necessitate naturali exosum esse omnibus: nulla res Galbam Cæsarem vita & imperio spoliavit, quàm metus à sævitia natus quam principio gubernationis indicta causa exercebat in optimates & viros consulares. ita Alexander Magnus quamdiu juxta reverentiam amorem suorum retinebat tamdiu ipsi omnia ex voto fluebant, amore autem ob nimiam in suos sævitiam in odium, reverentia vero in timorem conversa vitæ atque imperio insidiæ struebantur.

LI. Odio peraffinis est contemtus malum longè gravius, ut supra demonstratum, lethaliusque: oritur autem, ut similiter dictum, cum à forma imperij tum moribus imperantis. vilescente autem hac ratione regum autoritate præ cæteris ij quos in delitijs habent, quique amplissimo dignitatis gradu apud ipsos funguntur non unam ob causam sunt metuendi; tum quod propter amicitiam quâ regi sunt conjuncti impune ac citra ullam suspicionem rebus novis studere possint, tum quod facultate qua conatus in effectum deducuntur, non destituantur.

LII. Alij contemtu pariter atque lucro moti tyrannos invadunt. præsertim si præter fortitudinem potentiæ junctam magnum in militia locum apud monarchas obtineant. alij nudæ gloriæ consequendæ cupiditate, quam in eo sitam existimant, si tyrannos è medio tollant & cives in libertatem vindicent, loquitur autem hîc Aristoteles ex opinione quâ tum temporis de tyrannis jure interficiendis plærique ducebantur, existimantes eorum imperium quia esset contra naturam propterea minimè tolerandum; imò eorum interfectores maxi- Arist.l.5. cap.11.

 mis

mis honoribus nobilitandos; quomodo Aristogitoni & Harmodio statuæ Athenis propter occisos tyrannos sunt positæ. talis olim etiam fuit Brutus & Cassius Cæsaris interfectores. Et hactenus de communibus mutationum causis regij & tyrannici status.

LIII. Notandum tamen est maximè principales causas tyrannicum statum evertentes esse odium & contemtum, licet propter hunc, ut supra dictum, plures tyrannides interierint. Odium enim tyranni nunquam possunt evitare, quippe qui nolentibus civibus imperent, omniaque ex libidine sui tamen commodi causa agant, parum de communi civium salute solliciti. tamdiu autem magnam istam subditorum invidiam possunt sustinere quamdiu ipsorum autoritas ac reverentia salva fuerit.

LIV. Cæterum duas omnis tyrannidis differentias constituimus. una quæ crudelitate ac sævitia nititur altera quæ ficta quadam ac simulata benevolentia. illa est injusta atque ex omni civili societate exterminanda hæc majorem præ se fert justitiæ speciem, quippe quæ volentibus magis fiat civibus atque in publicum ex parte bonum directa. Prioris speciei corruptionis causas prius videbimus.

LV. Et primò quidem minus est diuturna quæ viros generosos, fortes imò virtute excellentes quam plurimos alit. utilius si caveatur ne omnino existant, vel exorti in tempore civitate Pellantur, vel morte quod tutius mulctentur. peccavit hac in parte Tarquinius superbus; quod si enim Brutum & alios potentia atque virtute florentes, quorum tum temporis Roma abundabat, interemisset diuturniore fortassis usus fuisset imperio. nocet ipsi similiter mutuus civium amor atque amicitia, omnis enim notitia parit fidem; hæc animorum

con-

conspirationem consiliorumq; communicationem, quia tyrannico statui nihil perniciosius, efficiunt vero fidem crebra conventicula, collegia, sodalitates & quicquid denique ad copulandos religandosque hominum animos aliquid momenti affert. pertinet etiam huc cultura ingeniorum & omnis ad virtutem atque eruditionem institutio. utumque enim generat libertatis recuperandæ atque amicitiæ ineundæ cupiditatem. quid quod semper hi indignos sese herili imperio æstimantes seditiosa agitent consilia? Ejusmodi conventicula statuum imperij Germanici interdixit olim Fridericus I. postea Carolus V. item in Gallijs Franciscus I.

LVI. Præterea propter otium subditorum nonnullæ tyrannides eveniuntur. in causa est quod illud quieti sit perinimicum hominesque ad novas res plerumq; impellere soleat. quapropter opera danda est tyranno ut semper subditi quod agant habeant, quo fiet ut princeps eos semper quasi in conspectu habeat, & clandestinæ atque occultæ impediantur conspirationes, imo ad servitutem evadant promtiores. Secundo minus sibi consulit si nullos delatores vel otacustas (ut Siculo utar vocabulo) habeat, qui civium sese immisceant congregationibus, sermonesque atque occulta eorum consilia aucupentur, hoc enim efficeret, ut consilia rarius communicent vel certè majori cum cautione. tales olim otacustas habuit Hiero. Syracusarum tyrannus.

LVII. Divitiæ porrò subditorum frangunt tyrannorum vires; tum quod maximo semper præsidio ac corporis custodiam opus habeant, tum quod perpetua libertatis recuperandæ consilia ab ipsis agitentur adeoque in magno metu atque periculo versentur. Ergo tyrannicum est inopia cohibere cives siquidem otio atque di-

vitijs luxuriantes ad res novas & fidem exuendam procliviores fuerint. Sic paci minimè est studiosus tyrannus, partim ut subditi bellis implicati de rebus novis non cogitent, partim ut ducem sese, quo alioquin destituuntur, constituant, ipseque hoc pacto benevolentiam civium, dum vitæ periculum pro illorum salute subire videtur, consequatur. Porro nihil pernitiosius est tyranno multorum familiaritate; causa est, quod dum amicis plurimum fidit ipsis facultatem (voluntate enim nunquam destituuntur) sese occidendi præbeat. sic Alexander Pheræorum tyrannus ab uxore est sublatus sic Dionysius Syracusanorum tyrannus à filiabus etiam sibi metuebat.

Diodorus Sicul.

LIIX. Denique nihil æque lethale ipsi est quam bonorum consortium, hi enim nec adulabuntur illi, nec ijs ad maxima quæque scelera perpetranda uti potest, imo nefaria consilia ac pessimam gubernandi rationem in vulgus spargent, unde nascetur odium animusque ad mutationem promtus. hinc etiam fit ut plus confidat peregrinis quam civibus, illis quoniam jugum non ita recusant: his, quoniam inviti illud subeunt, adeoque memores libertatis ejus potentiæ plærumque sese opponant. in universum tria sunt quæ tyrannicum statum evertere solent, primum est mutuus intercives amor atque benevolentia, tum si facultata ac viribus valeant quibus ipsius sese potentiæ opponere ac libertatem vindicare possunt, & denique si cives sublima semper cogitent ac spiritus alant generosos.

LIX. Hactenus de violentiore tyrannide; nunc molliorem quandam eiusdem evertendæ rationem videbimus. quemadmodum autem regnum subvertitur si nimis intendatur atque ad tyrannidem abeat, ita etiam hæc

quan-

quantum à vera regni natura abit tantum ruinæ atque interitu est propinquior. licet nunquam verè volentibus civibus exerceri possit, hoc enim essentiale est huic statui & in eo opponitur regiæ dominationi. quapropter videamus quibus vitijs hæc tyrannidis species laboret & quas ob causas plærumque intereat.

LX. Primo nocet si talis subditis suis videatur, qui omnia in suum trahat commodum pecuniam publice collatam non in reipub. utilitatem sed voluptates, omnisque generis luxuriam convertat. quoniam enim pecunia ac communi utilitate mortales potius aut carius nihil habent, nihil quoque acerbius ferunt, quam ejusmodi bonorum jacturam ac petulantem profusionem: quæ suspicio plærumque augetur si expensorum atque acceptorum rationem reddere recuset, eo ipso enim non tam dispensatorem sese quam dominum, (invisum alias civibus nomen) publicorum bonorum profitetur neque tamen tametsi publica bona publicum in commodum convertat, propterea inopia aliquando laborabit quippe qui cives in obsequio habeat, ac pro necessitate ipsis tributa imperare possit; ut taceam tantum pecuniæ, quippe qui sæpius bellis & alijs externis negotijs occupetur, tuto in absentia nec suis nec custodibus hanc rem constitutis committi. Odium denique pariunt immodicæ ac creberrimæ exactiones pro libidine non pro necessitate regni imperatæ; ideoque vel prorsus ab ijs abstinendum vel quædam illis necessitas affingenda. breve propterea fuit. C. Caligulæ imperium: non tantum enim omnem pecuniam à Tiberio relictam annuo temporis spatio dissipavit sed perpetuis exactionibus subditos porro oppressit atque exhausit. rectius suasit Mæcenas Augusto dicens eò libentius subditos tributa collaturos, quo principem

in re familiari publicaq; viderint diligentiorem & minus sumtuosum. peccavit similiter Flavius Vespasianus, qui vectigal urinæ est commentus, rectè hoc institutum reprehendente filio Tito.

LXI. Sic etiam peccant tyranni qui imitantur imperitos statuarios: quemadmodum enim hi magnos ac validos visum iri colossos existimant, si eos admodum divaricatis cruribus distentosque & hiantes fingant, sic si & ipsi vocis gravitate & vultus torvitate morum importunitate & aversatione convictus majestatem præ se ferant. verum sicuti nimia comitate perit auctoritas, ita nimia severitate amor, sublato amore unà omne quod ad status securitatem facit tollitur. quod si Cæsar in illa facilitate perstitisset, nec superbiæ sese tantopere permisisset tantum, odium nec sibi unquam conflasset, nec ignobili adeo morte perijsset. fastus pessundedit Caligulam, Neronem, & alios; contra Augustus, utpote prudentior promiscuis salutationibus admittebat & plebem: tanta comitate adeuntium desideria excipiens, utquendam joco corripuerit, quod sibi libellum porrigeret, quasi *elephanto stipem*. laudat ejusmodi humanitatem Cicero in Pompeio, quod nimirum ita faciles aditus ad eum privatorum, tamen liberæ querimoniæ de aliorum injurijs fuerint, *ut is qui dignitate principibus excelluit facilitate par infimis esse videtur.* Sic Franciscus I. Galliæ rex ita comitate atque affabilitate claruit, ut domi forisque *deliciæ generis humani passim* nuncuparetur.

Suetonius in vita.

Proleg. Manil.

LXII. Verum quoniam perdifficile est tyranno utrumque, odium nempe atque contemtum suorum evitare, hunc tamen quibus potest artibus omnino à se declinare debet, potiusque illud Caligulæ atque Tiberij *oderint dum metuant*, imitarj: cum autem contemtus ipsi

tan-

tantopere noceat, quoniam supra à nobis fuit indicatum ulterius nihil addimus. alia autem ratione avertere vix poterit quam si prudentiæ civilis pariter atque militaris cognitionem præ se tulerit.

LXIII. Præterea multum nocet tyranno contumelia civibus eorumq; liberis, conjugibus, & deniq; consanguineis à se vel uno suorum familiarum impune illata. regem enim rectè ajebat Theopompus, libertatem quidem suis concebere posse, pro viribus tamen ipsi esse advigilandum ne subditi ab illis injuria afficianrur. Quod si observasset Philippus & injuriam ab Attalo aulico Pausaniæ illatam in tempore vindicasset, tam citò fortassis & ignobili adeò morte non periisset. idem quoq; finem dedit Caligulæ, cum nec suæ amplius nec alienæ pudicitiæ parceret: sicuti nefanda illius scelera pluribus persequitur Suetonius in vita.

LXIV. Porrò si quicquam tyrannidem evertit, nimium certè hoc facit voluptatis studium. parit enim contemtum, contemtu autem tyranno nihil exitiosius, animum namque addit subditis atque idoneam invadendi præbet occasionem. qui enim temulentus ac luxuriosus multiplices subditorum insidias, à quibus (quippe nolentibus imperans) nunquam est tutus, aut providere aut prudenter excipere possit? exemplo sit Sardanapalus, Caligula, Heliogabalus, Vitellius & alii. frugalitatem ac temperantiam in Cajo Iuleo Cæsare & Augusto vehementer extollit Suetonius; quorum ille tantæ fuit abstinentiæ, ut vulgò jactatum sit *unum hunc ex omnibus ad evertendam rempubl. sobrium accessisse*; hic autem *cœnam ternis ferculis, aut cum abundantissime, senis instruebat, ut non nimio sumtu, ita summa comitate.*

LXV. Præterea quoniam tyranni salus maximam

par-

partem in amore ac benevolentia subditorum est collocata, illa autem donis ac munificentia comparetur, facile patet, quantum noceat illiberalitas atque sordida quædam parsimonia, præsertim in primis imperij exordijs. novus enim princeps, novum quasi est imperium, novum autem imperium omnes plerumque detrectant. hinc Alexander interrogatus quis optimus principum esset qui, inquit, *amicos donis retinet, & inimicos beneficijs amicos facit.* Ipse quoque Aristoteles ad Alexandrum ita scripsit *avaritiæ fugam atq; liberalitatis gratiam, rerum esse gloriam & regnorum firmamentum.* Sic Augustus postquam *militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otij pellexit, insurgere paulatim, munia senatus, magistratuum, legum ad se trahere cœpit, nullo adversante; cum ferocissimi per acies aut proscriptione cecidissent, cæteri nobilium, quanto quis servitio promtior, honoribus & opibus extollebatur.* idem sæpius jactabat se Romam relinquere marmoream quam accepisset lateritiam.

Plutarchus in vita.

Tacitus. lib. 1. Annal.

LXVI. Porro quoniam nulla res multitudinem efficacius regit, quam religio sive vera illa sit sive simulata: maximo fuerit damno tyrannis si in opinione fuerint impietatis. itaque ad salutem facit, vel specie tenus videri religiosos. *fere enim homines*, inquit Machiavellus *specie magis & colore rerum, quam rebus ipsis permoventur, nam videndi facultas omnes attingit, attrectandi verò paucos duntaxat; nemo non videt, quid præ te feras, at pauci sunt, qui qui sis percipiunt.* Vsus est hac arte Numa Pompilius, qui congressum Egeniæ Deæ simulans, eò ferocem populum redegit, *ut quod vi*, ait Florus, *& injuria occupaverat imperium, religione atque justitia gubernaret.* eadem arte usi sunt Sertorius. Scipio, Mahomet, & in Africa Seriphij.

In principe cap 18.

LXVII. Quoniam item injuriæ ac pœnæ altius in mortalium animos descendunt quam præmia, nihilque

sub-

subditorum animos magis abalienet quam pœnarum inflictio, eaq; à principibus facta, contra præmiorum collatio benevolentiam conservet, parum tyrannus sibi consulet, si pænarum curam ad se trahat, præmiorum verò collationem alijs committat. Hinc Bodinus inter magna arcana regni Gallici refert, quod rex præmiorum quidē conferendorum curam habeat pœnarum vero inflictionem permittat Parlamentis, *hoc enim fit*, inquit, *ut omnium amore dignus rex habeatur, nullius odio*. similiter multum de subditorum erga principem amore detrahitur, si ipse primò detestabile carnificis munus obeat, tum si spectatorem se se præbeat, & denique si delectari ejusmodi supplicijs videatur. hinc malè audit Balduinus VII. Flandriæ comes, qui duo equestris viros, qui quod tres mercatores per viam spoliassent, vocatos in palatium laqueo suspendit. Spectator olim fuit: Domitianus nostro tempore Carolus IX. &c.

LXIIX. Ad hæc pereunte proportione qua membra regni sibi invicem respondere debent, ipsa quoq; firmitas regni pereat tandem necesse est, quod fit si patiatur tyrannus, ut unus ad tantam potentiam aspiret, quæ tandem sit formidabilis, præsertim si unus ille juxta potentiam generoso & ad maximas quasq; res gerendas promto sit animo. tanti autem viri potentiam uno impetu & quidem temporis articulo frangere velle, absurdum est & cum præsenti plærumque status ruina atque iteritu conjunctum. satius si sensim & progressu temporis in ordinem redigatur. exemplo sit C. Iulius Cæsar, Pompeius & alij quos silentio nunc quidem præteribimus.

LXIX. Hactenus de mutationibus quibus quælibet respubl. ob vitia intrinsecus nata interit, de illis autem, quæ extrinsecus & casu quodam obveniunt, quales sunt si

terræ motu, pestilentia, bello aut alio infortuino pereat, quoniam nostri non est instituti nihil addemus, præsertim cum ea accurate satis Clarissimus vir Hugo Grotius lib. II. de jure pacis & belli c.9. sit prosecutus.

LXX. Atque hæ ferè causæ sunt tum in communi tum privatim omnium illarum quæ rebuspubl. contingunt mutationum. Solent autem ab alijs & aliæ adduci; quidam enim ex sideribus usque trahunt civitatis cujusq; fortunam; quidam in numerorum arcanis viribus eam credunt collocatam: quidam & fatales metiuntur conversiones. Sed prima opinio Chaldaicam resipit vanitatem, quam nunc argumentis refellere non est nostrum: postquam id ab alijs abunde est factum, imprimis vero Ioanne Pico Mirandulano principe, Hieronymo Savanarola, & Thoma Erasto hominibus sane longè eruditissimis. Similiter nec de numerorum potestate nunc disputabimus, quam licet maximam olim crediderit esse Pythagoræ & Platonis schola, ab Aristotelis tamen disciplina dudum est exterminata.

LXXI. Esse autem interdum fatale aliquid in ruinis civitatum, id vero non credimus diffitendum, modo fati vox aut castigetur, aut ex Christianæ fidei consuetudine explicetur. saltem enim ex oraculis Hebræorum prophetarum abunde constat, mutationibus rerumpubl. divini quid subesse. imò vero usque adeo id manifestum est, ut non tantum omnes totius terræ, populi hic cumprimis divinam providentiam agnoverint, sed etiam ipsimet pavi alioquin religionis cultores, præter humani vim consilij arcanam aliquam fortunam sibi tamen constantem & quasi coactricem, adacti sint profiteri. Sed quomodo Deus versetres humanas majoris altiorisque est disquisitionis.

SCA-

SCAZON

Ad præstantißimum juvenem

CHRISTIANUM WILHELMUM ENGELBRECHT, amicum dilectum.

Sodale vulgus unde concitum turbet
Ponatve: quid constringat artius fasces,
Aut solvat: ut corona compedes, sceptrum
Fiat machæra fulminansque balista:
Non Scævolæ enodant acuta responsa,
Nescit Neratij docere membrana,
Sed nobilis tentat nepos Aristonis,
Divinorque perficit Stagiræus;
Illis magistris discitur, salutarem
Patriæ tenere quod par est senatorem,
Sive urbium prævortier juvet morbis
Seu vulneratis applicare fomenta.
Hæc discit Engelbrechtus, atque perdiscit
Hæc scripsit & mox voce differet viva.
Adeste cuncti & indolem suis annis
Velociorem contuemini, cives,
Facundi ephebi. tuque Iulias mater
Viduata patre, filiis tuis gaude,
Mox & parentem providum receptura
Qui sit labantis gloriosus assertor,
Et improbi oppresso furore Gradivi
Apollinis vindex chorique Musarum.

Christoph. Schrader.

NOn medicus, non nauta suum feliciter unquam
Officium peragat, ratio nisi post benè sensus
Noverit eventus proprijs transcribere causis.
Pol caret hoc dubio; neque enim sperare salutem

Aut æger poterit, nec porgere longiùs ævum;
Nec famæ superesse potest post damna sepulti,
Qui fatum medicus viginti prævenit annis
Causarum rudis: est unà moritur, simul & cum
Corpore defuncti sepelitur fama medentis.
Si quis item dubijs committere flatibus aluum
Sustinet, ignarus qua nam sint arte regendæ
Contra hyemes, nimbos, scopulos & saxa carinæ
Cedit in arbitrium pelagi, jactatur in undis
Non secus ac lignum, cui se commisit, & omnes
Præcipita, secumque malis involvit ijsdem.
Hanc speciem merito observant, & jure tuentur,
Quorum homines inter suprema potentia, curis
Et rerum commissus apex; hi namque regentum
Nomina, remque ferunt hac navi, quique reguntur,
Sunt populi: tempestates, nimbi, atque procellæ,
Non aqua, non venti, non flatus non pluviæ sunt
Quæ navi huic metuenda vident, qui mente serena
Adspiciunt proprius vili non obvia turbæ.
Quænam ea sint, ego mitto loqui. nam hoc quo minus ad-
Frigidus obsistit circum præcordia sanguis. (dar
Sunt alij, quos sors, natura, vigorque
Mentis ad excelsum rapit hoc, rapietque cacumen.
Hos inter, CHRISTIANE, tuus nunc eminet ardor
Ingenij, sobolemque probat virtute paterna
Dignam, perque gradus geminis enititur alis
Virtute & sophia, tristique alimenta daturus
Invidiæ, ad famam, quique hinc nascetur, honorem.
Gratulor ex animo, vellem quoque sed pudor obstat,
Quod mea dicta carent monitoris pondere, mentis
Impetus ut nunquam patrios languescat in ausus.

Hermannus Gokenbold Brunsuic.

F I N I S.

De Republica Romano Germanica Jacobus Lampadius cum annotatis Hermanni Conringii.
Explicatio legis 11. Cod. de usucapione pro herede Jacobus Lampadius
Eiusdem de natura nummi.
Germanicae Reipublicae descriptio Jacobus Thuanus
De majestatis civilis autoritate et officio circa religionem Jacobus Lampadius.
Dissertatio ad Leg. 1. Cod. Theodosiani de studiis liberalibus urbis Romae et Clostris Hermannus Conringius.
De his, quae in studioso quovis requiruntur, qui in academia velit studiorum fructum carpere Hermannus Conringius.
Excerpta ex Joachimi Hopperi de vera iurisprudentia, nempe legum Roman. interpretatione libro

lytica, Forensi et Politica.
De habitus corporum Germanicorum causis Her mannus Conringius.
De usu principiorum moralis philosophiae in jure civili condendo et interpretando disser tatio Johannis Eisenhart.
Ejusdem de Jurisconsultorum propria facti scientia oratio.
De cive et civitate in genere considerata eter gustus Milagius.
De Urbibus Germaniae Gerardus Bode.
De Republica in communi
De mutationibus rerumpublicarum Christiani Wilhel mi Engel-Brecht.